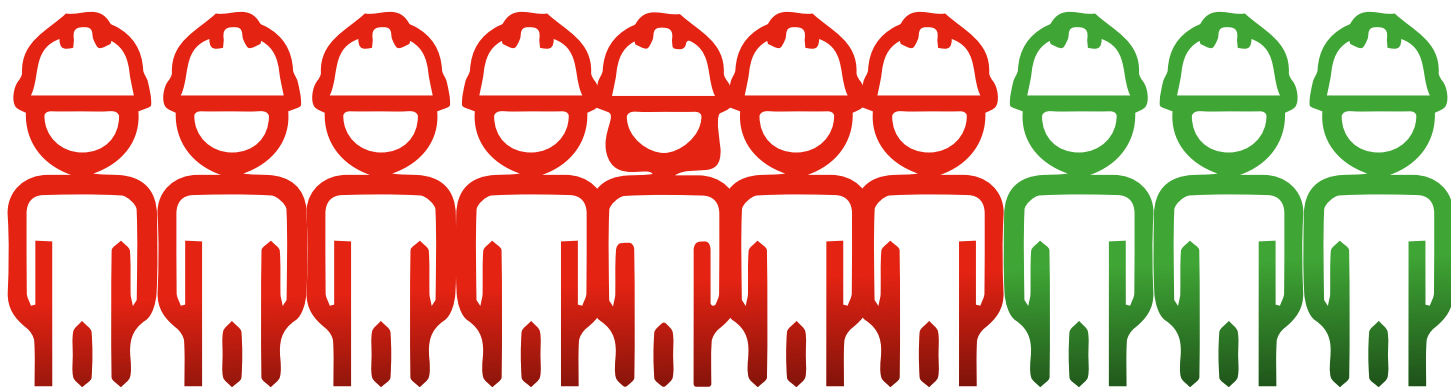

Dåliga vibbar

Om vibrationsskador i byggbranschen

73% har symptom från vibrerande arbete

Vibrerande verktyg – ett akut problem i byggbranschen

Skadorna från vibrationer är ett växande problem i byggbranschen. Fler skadas och det är nu den vanligaste, godkända, arbetsrelaterade sjukdomen. Byggnadsmedlemsundersökning visar att arbetstagare överexponeras för skadliga vibrationer. Många uppvisar tecken på skador redan i ung ålder.

Arbetsplatsolyckor och dödsolyckor i byggbranschen har fått stor uppmärksamhet de senaste åren. Men arbetsmiljöproblemen i branschen sträcker sig långt bortom de omedelbara farorna.

Över 50 procent av alla godkända arbetsjukdomar i byggbranschen är orsakade av vibrationer. Nästan alla yrkesarbetare i branschen arbetar med flera olika vibrerande verktyg och maskiner varje dag och medianvärdet är cirka två timmar om dagen. Samtliga bör därför genomgå medicinska kontroller regelbundet*. Men verkligheten är en helt annan.

Förutom den uppenbara hälsofaran för den enskilde är det också förödande för byggbranschens behov av att rekrytera och behålla kompetens i framtiden.

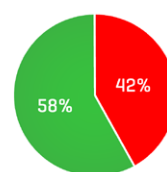
Under våren 2024 genomförde Byggnads en undersökning där 4 487 medlemmar svarade på frågor om sitt användande av vibrerande verktyg, sin kunskap om risker och sina egna symptom.

Undersökningen visar att

- ▶ 94 % använder vibrerande verktyg i sitt arbete.
- ▶ 73 % av dem uppger att de har symptom som kan härledas till vibrerande arbete. Vanligast är domningar och stickningar i händerna, vilket är bland de första tecknen på nervskador.
- ▶ Endast 23 % har erbjudits medicinsk kontroll, något som arbetsgivaren är skyldiga att göra. Av dessa har 54 % konstaterats med vibrations-skador eller tecken på vibrations-skador.

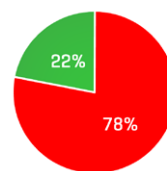
Symptom utbredd redan bland unga (18–29 år)

Undersökningens mest alarmerande uppgift är att så många unga redan uppvisar tecken på nervskador. De yngre har också sämre kunskap i ämnet och tenderar att arbeta längre tider med vibrerande verktyg.

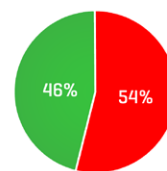
■ JA ■ NEJ

Har du någon typ av symptom, exempelvis domningar, stickningar, värk, kalla fingrar eller ökad köldkänslighet?

■ JA ■ NEJ

Har du erbjudits medicinska kontroller av arbetsgivaren?

■ JA ■ NEJ

Fick du tillräcklig information om riskerna med vibrerande verktyg och maskiner under sin yrkesutbildning?

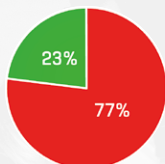

LÅG KUNSKAP OM RISKERNA OCH FÖR FÅ MEDICINSKA KONTROLLER

Byggnads undersökning visar att arbetsgivarna generellt brister i sitt ansvar.

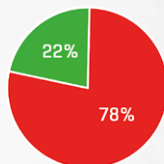
Arbetsgivaren har skyldighet att ge de som ska arbeta med vibrerande verktyg information och utbildning kring riskerna.

De ska också informera om hur länge man får arbeta med olika verktyg samt erbjuda medicinska kontroller för dem som når insatsvärdet.

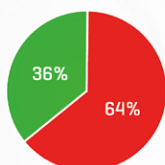
Vet du vilket vibrationsvärde ditt vanligaste verktyg har?

■ JA ■ NEJ

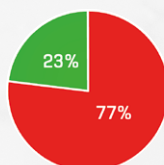
Har du fått någon information om hur länge du får arbeta med de verktyg som tillhandahålls?

■ JA ■ NEJ

Har du fått information eller utbildning om riskerna med vibrerande verktyg av din arbetsgivare?

■ JA ■ NEJ

Har du erbjudits medicinsk kontroll?

■ JA ■ NEJ

Så länge kan du arbeta med verktyget

Hur länge du kan arbeta med vibrerande verktyg beror på dess vibrationsvärde. Värdet mäts i m/s^2 och ger en viss poäng per minut. Under en arbetsdag summeras poängen för alla verktyg som används. En arbetares dagliga kvot, kallat insatsvärde, är 100 poäng. Med en borrhammare på $10 m/s^2$ nås insatsvärdet, hela dagens kvot, redan efter 30 minuter.

Medianvärdet på hur länge de svarande arbetar med vibrerande verktyg är cirka 2 timmar per dag.

$10 m/s^2$

BORRHAMMARE

30
minuter

TIGERSÅG
10
minuter

$17 m/s^2$

CIRKELSÅG
480
minuter
(8 timmar)

$2,5 m/s^2$

Tid med
verktyget som ger

100
POÄNG

MUTTERKNACK
7
minuter

$22 m/s^2$

SKRUVDRAGARE
480
minuter
(8 timmar)

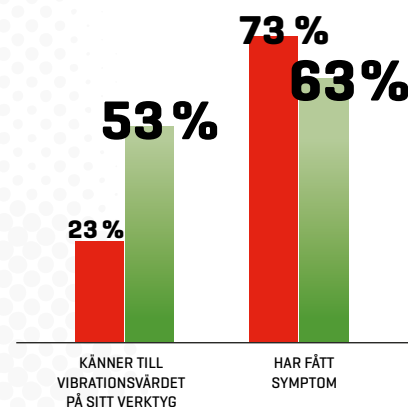
$2,5 m/s^2$

Arbetsgivarens informationsinsatser gör skillnad – men mer behövs

Att få information och utbildning om risker av sin arbetsgivare gör skillnad i antalet drabbade arbetstagare på arbetsplatsen. En knapp majoritet som fått information om riskerna känner till vibrationsvärdet på sitt vanligaste verktyg jämfört med 23 procent hos de som inte fått information och 10 procent färre visar symptom på vibrations-skador.

Men trots de procentuellt sett stora skillnaderna jämfört med gruppen som inte fått någon information är resultatet långt ifrån godkänt. Mer information, utbildning och kontinuerlig uppföljning krävs, även på arbetsplatser där man idag har rutiner för information om riskerna med vibrerande verktyg.

■ ARBETSGIVAREN HAR INFORMERAT OM RISKER
■ ARBETSGIVAREN HAR INTE INFORMERAT OM RISKER

Skadorna går att stoppa – med ökad kunskap, planering och bättre inköp

Byggnads undersökning visar att kunskapen om hur vibrations-skador ska förebyggas är låg, både bland företag och arbetstagare. Branschen är alltså i stort behov av både en kulturförändring och en kunskapsförhöjning.

Vilken maskin som används gör också stor skillnad. Här behöver arbetsgivarna, tillsammans med skyddsombuden, se över både verktyg och material för att säkerställa att de vibrerar så lite som möjligt. Det finns många arbetsmoment där vibrerande verktyg kan ersättas

med andra som vibrerar mindre eller i inte alls. Som exempel kan nämnas helt vibrationsfria alternativ som fjärrstyrda markvibbor eller vibrationsfri betong. Mutterknacken kan i många fall bytas mot en skruvdragare och det går att gjuta in hylsor i stället för att använda borrhämmare.

Arbetsgivarna ansvarar också för planeringen av arbetet och att tidspress inte leder till att arbetstagarna behöver arbeta längre än tillåtet med ett vibrerande verktyg.

Arbetstagarna ska också få information om riskerna med verktygen och maskinerna samt instruktioner för hur de kan jobba säkert.

Med till synes små insatser, som kontinuerliga medicinska kontroller, smartare verktygs-, metod och materialval samt bättre planering och projektering, skulle tusentals byggnadsarbetare slippa lida av livslånga vibrations-skador. Samtidigt skulle samhället spara åtskilliga miljoner på uteblivna sjukskrivningar och rehabiliteringsårenden.

BYGGNADS KRAV

► Sänkt insatsvärde

Insatsvärdet styr hur länge en person får arbeta med vibrerande verktyg. Forskning visar dock att 1 av 10 arbetstagare drabbas av vibrations-skador redan efter fem år, även om man följer insatsvärdet**.

Därför krävs både en generell sänkning av insatsvärdet samt kraftfullare kontroller och uppföljningar av att det efterlevs.

► Inför sanktionsavgifter

Att bryta mot lagar och föreskrifter måste kosta. Sanktionsavgifter skulle innebära mer fokus på det förebyggande arbetet och färre skador.

► Maxgräns för vibrationer på verktyg och maskiner

Idag får maskiner säljas i Sverige som vibrerar många gånger mer än vad de behöver. Det behövs en maxgräns för verktyg som säljs i Sverige.

► Obligatorisk arbetsmiljöutbildning på yrkesprogram och högskolor

som innefattar riskerna med vibrationer.

► Regelbundna medicinska kontroller

ska erbjudas alla arbetstagare i branschen.

** Nilsson et al 2017 *Hand-arm vibration and the risk for vascular and neurological diseases – A systematic review and meta-analysis*

Enkäten genomfördes digitalt våren 2024 med totalt 4 487 svarande medlemmar i hela landet.